

Den voldelige lesningen

//

//]]]]> //]]>

BOKOMTALE: Gilles Deleuze og Alain Badiou leser ikke skjønnlitteratur som de fleste andre filosofer. De intervenserer i tekstene, fremfor å interpretere, hvilket kan få en til å tenke at det finnes et taust skille i filosofien – mellom *sterk* og *svak* lesning av skjønnlitteratur. En ny bok undersøker den sterke lesningen, men gjør det ikke lett for leseren.

Av Kenneth Wangen

Deleuze og Badiou beskrives ofte som to motpoler i fransk filosofi. Ved første øyekast kan man derfor lure på om det er tilfeldig at Jean-Jacques Lecercle velger å skrive om hvordan akkurat de to leser skjønnlitteratur i boken *Badiou and Deleuze read literature* (Edinburgh University Press, 2012).

På fransk-filosofisk vis hevder han at de er forent i deres forskjeller, men ordentlig tydelig blir aldri denne antagelsen.

//]]]]> //]]>

Innledningsvis presenterer Lecercle, som er mer kjent for sine bøker *A Philosophy of Nonsense* og *The Violence of Language*, tre hovedteser: At Deleuze og Badiou er de to viktigste filosofene i vår tid. At de representerer to motpoler, men forenes gjennom det Deleuze kaller en *disjunktiv syntese*, som betegner fravær og nærvær på en gang, relasjon og ikke-relasjon. «Separerende syntese» i Badioues språkdrakt.

Den siste hovedtesen går ut på at man best kan finne denne relasjonen mellom dem ved å se på hvordan de leser litteratur, fordi lesningene er helt bestemmende for deres filosofiske stil og innhold. Lecercle lykkes med å få frem noen interessante likheter.

Bok(s)en versus maskinen

Så hvordan leser [Badiou](#) og [Deleuze](#) litteratur? Lecercle lager et skille mellom to former for lesning, en *svak* og en *sterk*. Det gjør han med utgangspunkt i Deleuzes egen glitrende beskrivelse av den svake og den sterke formen for lesning: Enten oppfatter man boka som en boks med noe inni som man prøver å finne ut hva betegner (*signify*), eller så plugges man seg til boka som til en elektrisk krets. Den svake lesningen vil si å spørre etter hva boka *betyr*, den sterke hvordan den *virker*. Man kan pakke ut en tekst i betydningen belyse og klarlegge, slik den svake leser gjør, eller man kan behandle den som om det ikke er «noe å forklare, ingenting å fortolke», men simpelthen se på hva teksten *gjør* (s. 45).

Når Deleuze sammenligner den sterke lesningen med elektrisitet, forstår man at det dreier seg om noe vitalt og intenst. Faktisk er den så intens at den kan bli seksuell og *voldelig*, her belyst ved Deleuzes tanke om å plugges seg til stoffet på en ganske billedlig måte: «Jeg så meg selv ta forfatteren bakfra og gi ham et barn som er hans, selv om det er monstrøst.» (s. 43)

I Lecercles noe tørrere språk heter det at likheten mellom de to filosofene ligger i måten de tar seg til rette i litteraturen de leser.

Den sterke lesningen

//]]]]> //]]>

Fra Badiou ståsted henger den sterke lesningen sammen med litteraturen som en betingelse for filosofien: «Kontinentalfilosofisk lesning», kaller Lecercle den. Den analytiske filosofen behandler teksten som en boks for å se hva som befinner seg inni.

Det Lecercle vil få frem med gjennomgangen av den sterke lesningen, er det gjensidige forholdet der litteraturen blir bestemmende for filosofiske problemstillinger, begreper og stil. Igjen svært fransk-filosofisk skriver han at «Badiou leser Mallarmé, men Mallarmé leser også Badiou.» Her synes jeg den analytiske filosofen frekt kan få nevne at Mallarmé har vært død siden 1898. Lecercle er omstendelig når han prøver å få gjennom dette poenget.

At Badiou ikke blott tar det han trenger for å støtte oppunder ett fiks-ferdig filosofisk system, men også utvikler dette systemet samtidig som han leser Mallarmé, er kanskje en tilstrekkelig måte å si det på?

Hvorfor sterk lesning?

Det som særlig forener Deleuze og Badiou, ifølge Lecercle, er at de leser tekster *against the grain*. Mot *doxa* – de allmenne oppfatninger av tekstene. Skillet mellom viten og visdom er ikke uvanlig for å skille mellom analytisk og kontinental filosofi. Det er derfor kanskje naturlig at den kontinentale tradisjonen, som Deleuze og Badiou blir koblet til i boka, er mer aktive lesere av skjønnlitteratur og poesi.

Men disse to går et skritt lenger. De intervenserer i tekstene, fremfor å interpretere. Dette kaller Lecercle for «voldsmotivet». Grunnen til at de gjør det, er for å provosere leseren nok til å tvinge han eller henne inn i refleksjon. Ett motiv med den sterke lesningen er således å gjøre en *motlesning* av en tekst, som igjen skal aktivere leseren til å foreta en enda sterkere motlesning.

Deleuze leser Proust

//]]]]> //]]>

Lecerle konsentrerer seg om det Deleuze skrev om litteratur før samarbeidet med Felix Guattari, slik at den beryktede *Kafka – for en mindre litteratur* (Pax 1994) utgår. Fremgangsmåten når han leser *På sporet av den tapte tid* av Marcel Proust har imidlertid likheter til lesningen av Kafka.

Deleuze åpner med å peke på et problem han finner innenfor den vante tankegangen. Selv om det ikke eksplisitt blir formulert, omslutter problemet hele teksten. Her kommer filosofen inn som skaper av et begrep som «tar fatt i problemet» (eng.*grasp*). Deleuze hevder at selv om tema i *På sporet av den tapte tid* nok kan være hukommelse, er problemet *læring*. Argumentet går omtrent slik: Man lærer ved å forstå tegn. Å lære tegn tar tid og er ikke rettet mot forgangen tid, men tiden det tar å lære. På den måten kan han hevde at boka er like mye rettet mot *fremtiden* som mot fortiden.

Badiou leser Mallarmé

I Badiou's matematiske ontologi finnes det fire felter der sannhet skapes. De fire feltene er vitenskap, politikk, kunst og kjærlighet. Sannhet oppstår gjennom *hendelser* innenfor hver av de fire feltene. Filosofien kan ikke selv frembringe sannhet, dens oppgave er «å sammenfatte» (*compossibilise*) sannhetene fra de fire feltene.

Når Badiou snakker om kunst er det veldig ofte litteratur han mener, og dermed er litteraturen en av de fire forutsetningene for filosofien. I sin redegjørelse for forbindelsen mellom Stéphane Mallarmés *diktning* og Badiou's *hendelser*, slik de kommer til uttrykk i sistnevntes *Théorie de sujet* (1982. Eng. overs. *Theory of the Subject*, 2009), kunne Lecercle tjent på å være mer pedagogisk. Kompleksiteten er høy, mye forkunnskap kreves. Titlene på Mallarmés sonetter blir gjengitt på fransk og han forutsetter at leseren kjenner dem fra før. Mye er forvirrende og blir ikke særlig klarere ved annen gangs lesning.

Men det som i hvert fall kommer frem, er at diktet enten er en hendelse i seg selv eller sporene av en hendelse som har vært, eller foregripelsen av en hendelse som kommer eller mislykkes i å komme.

Måten Badiou kommer frem til meningen med teksten – for han mener det finnes én mening i Mallarmés sonetter – er ved å oversette hele diktet til prosaform. Som Deleuze, kommer han frem til et overordnet begrep i teksten, som i Mallarmés tilfelle er «forsvinning». Det som gir størst vitnesbyrd om «voldtektsmannen» Badiou, er hvordan han i en annen sonett av Mallarmé faktisk legger til en siste sats for å få frem poenget sitt, og senere fjerner denne satsen for å få frem en annen tolkning.

Det går også mot *doxa* å hevde at det finnes én intendert mening hos Mallarmé. Og at måten å utlegge denne på ikke er ved en analyse av meningen (semantikk), men dens setningsoppbygging (syntaks). Slik man kan analysere en setning ved hjelp av grammatisk analyse, analyserer man et dikt ved å utlegge det i en annen sjanger (prosa), skal vi følge Badiou.

En bok for viderekomne

Ikke bare bruker Lecercle mange franske ord og uttrykk uten å oversette dem. Han gjør fordømmen mot franskmenns forhold til engelsk til skamme. Han bruker ikke sjelden *for* avansert engelsk. Det florerer av fremmedord i boka, flere som ikke engang står i en 500 siders engelsk-norsk blå ordbok. *Heaccuity? Parsing?* Et begrep viser seg også å være en konstruksjon, nemlig *Splace*, et fabeldyr av et ord som betyr *place* og *space*. Men det blir ikke forklart i boka. Ikke bare er en ordbok lurt å ha i nærheten, også internett. Der finner man betydningen av de begrepene man ikke finner i ordboka.

Det er altså ikke bare kravet om store forkunnskaper som gjør boka til en typisk «skrivebordsbok», også selve språket. Lecercle er raus med tekstteoretiske begreper som enhver som ikke har studert litteraturvitenskap vil ha problemer med å forstå. Informasjonen kommer i svært fortettet og komplisert form så snart han dykker inn i skjønnlitteraturen.

Dette er med andre ord ingen innføringsbok om Deleuze og Badiou. Om en slik finnes, ville det ha lettet lesningen med en liten ordbok om de to, med mindre man kjenner dem svært godt. Ikke minst bør man også ha temmelig gode kunnskaper om Mallarmé, Kafka, Beckett og Proust.

Har man kunnskaper om alle disse, er over gjennomsnittlig god i engelsk og i tillegg kan grunnleggende fransk, lettes lesningen betraktelig. Da tror jeg man kanskje kan lene seg tilbake og la ordbøker og innføringsbøker ligge igjen på skrivebordet, og få en litt bedre leseropplevelse enn denne leseren.